T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL KALKINMA HAMLESİ

ÇUKUROVA KALKINMA AJANSI

Tufanbeyli

İlçe Gelişim Raporu

2025

İçindekiler

1. GİRİŞ 1
1.1. Raporun Amacı ve Kapsamı 1
1.2. İlçenin Kısa Tanıtımı (Tarihçe, Coğrafi Durum, Demografik Yapı) 1
2. MEVCUT DURUM, SORUN VE İHTİYAÇLAR 9
2.1. Tema 1: Tarım ve Hayvancılık 9
2.2. Tema 2: Enerji, Madencilik ve Orman Ekonomisi 11
2.3. Tema 3: Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yapı 13
2.4. Tema 4: Turizm 15
2.5. Tema 5: Altyapı ve Ulaşım 17
3. PROJE VE FAALİYET FİKİRLERİ 19
3.1. Tema 1: Tarım ve Hayvancılık 19
3.2. Tema 2: Enerji, Madencilik ve Orman Ekonomisi 20
3.3. Tema 3: Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yapı 20
3.4. Tema 4: Turizm 21
3.5. Tema 5: Altyapı ve Ulaşım 21
4. SONUÇ VE ÖNERİLER 23
4.1. Genel Değerlendirme 23
4.2. Stratejik Gelişme Eksenleri 23
4.3. Stratejik Projeler 23
4.4. Sorun–Proje Eşleştirme Matrisi 25
4.5. İzleme ve Sonraki Adımlar 26

Şekiller Listesi

Şekil 1: Adana İli Fiziki Haritası ve Tufanbeyli İlçesi 4
Şekil 2: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Çalışmasına Göre Adana'nın İlçeleri (2022) 8

Tablolar Listesi

Tablo 1: Tufanbeyli Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (2025) 7
Tablo 2: Tufanbeyli Nüfusunun Yerleşim Yerine Göre Dağılımı (2025) 7

1. GİRİŞ

1.1. Raporun Amacı ve Kapsamı

Tufanbeyli ilçesinin ekonomik ve sosyal kalkınma sürecine katkı sağlamak ve ilçenin sahip olduğu potansiyelin ortaya çıkarılmasına yönelik bir yol haritası oluşturmak amacıyla, Çukurova Kalkınma Ajansı öncülüğünde ve Tufanbeyli Kaymakamlığı ile Tufanbeyli Belediyesi iş birliğinde bir ilçe gelişim planı çalışması yürütülmüştür. Bu çerçevede, Tufanbeyli İlçe İvmelendirme Çalıştayı 6 Kasım 2025 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Çalıştay kapsamında, ilçenin sosyal kalkınma, tarım, turizm, ekonomi ve altyapı başta olmak üzere temel gelişim alanlarında karşılaşılan sorunların tespit edilmesi ve bu alanlara yönelik uygulanabilir proje önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Rapor, ilçe gelişim raporları için benimsenen ortak yapı esas alınarak düzenlenmiş olup; ilçeye ilişkin mevcut durum, sorun ve ihtiyaçlar ile proje ve faaliyet fikirleri (i) Tarım ve Hayvancılık, (ii) Enerji, Madencilik ve Orman Ekonomisi, (iii) Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yapı, (iv) Turizm ve (v) Altyapı ve Ulaşım olmak üzere beş tema altında ele alınmıştır. Aynı tema adları ve numaraları, raporun hem "Mevcut Durum, Sorun ve İhtiyaçlar" hem de "Proje ve Faaliyet Fikirleri" bölümlerinde birebir kullanılmıştır. İzlenebilirliği sağlamak amacıyla Bölüm 2'deki her sorun bir kodla numaralandırılmış, Bölüm 3'teki proje ve faaliyet önerileri ile Bölüm 4'teki eşleştirme tablosunda aynı kodlara atıf yapılmıştır. Kod önekleri şöyledir: **H** – Tarım ve Hayvancılık, **E** – Enerji, Madencilik ve Orman Ekonomisi, **S** – Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yapı, **T** – Turizm, **A** – Altyapı ve Ulaşım. Proje kodları "P-" önekiyle aynı harfleri kullanmaktadır (ör. P-H1).

1.2. İlçenin Kısa Tanıtımı (Tarihçe, Coğrafi Durum, Demografik Yapı)

Tarihçe

Tufanbeyli ilçesinin tarihi, Anadolu'nun en eski uygarlıklarına uzanan köklü bir geçmişe sahiptir.

Stratejik Bir Kavşak Noktası

Günümüzde Adana ilinin en kuzeydeki ve en uzak ilçesi olan Tufanbeyli, tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış kadim bir yerleşim bölgesidir. İlçe, Akdeniz Bölgesi sınırları içinde kalmakla birlikte, Toros Dağları'nın zirvelerinde, deniz seviyesinden yaklaşık 1.450 metre yükseklikte yer alan dağlık bir ilçedir. Coğrafi konumu itibarıyla Adana, Kayseri ve Kahramanmaraş illerinin kesiştiği noktada bulunan Tufanbeyli, bu stratejik özelliği sayesinde tarih öncesi çağlardan itibaren önemli ticaret yolları üzerinde yer almış ve birçok büyük uygarlığın dini, idari ve askeri merkezi olmuştur. İlçenin tarihi, Hititler, Roma İmparatorluğu, Bizans, Osmanlı İmparatorluğu ve nihayetinde Türkiye Cumhuriyeti gibi pek çok devletin izlerini taşıyan zengin bir mozaiktir.

Antik Çağ ve Hitit Dönemi: Kizzuwatna'nın Kutsal Şehri

Tufanbeyli'nin bilinen tarihi, MÖ 2. binyıla kadar uzanmaktadır. Bölge, Hitit İmparatorluğu döneminde Kizzuwatna Krallığı olarak bilinen siyasi oluşumun sınırları içerisinde yer alıyordu. İlçe sınırları içerisinde bulunan ve günümüzde Şar Mahallesi olarak anılan yerleşim yeri, antik çağın önemli dini merkezlerinden biri olan Comana kentidir. Kentin, Hitit metinlerinde Kizzuwatna'nın kült merkezi olarak geçen Kummanni ile ilişkilendirildiği belirtilmektedir.

Antik kaynaklarda Hieropolis (Kutsal Şehir) olarak da anılan kent, tanrıça Ma adına kurulan tapınağı ve güçlü bir rahip sınıfının yönetimiyle öne çıkan bir dini merkezdir. Antik coğrafyacı Strabon, tapınakta 6.000'i aşkın görevlinin hizmet verdiğini aktarmaktadır.

Roma ve Bizans Dönemi: Comana'dan Şar'a

Hitit İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra bölge, sırasıyla Geç Hitit Krallıkları, Pers, Helenistik Krallıklar ve nihayetinde Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyetine girmiştir. Roma döneminde de Comana, önemini korumaya devam etmiştir. Antik coğrafyacı Strabon, MÖ 1. yüzyılda kenti ziyaret etmiş ve eserinde kentin Sarus (Seyhan) Nehri üzerindeki derin vadisindeki konumunu ve tapınak kültürünü detaylı bir şekilde anlatmıştır.

Roma İmparatorluğu döneminde tapınak, Roma savaş tanrıçası Bellona'ya adanmış ve İmparator Caracalla (MS 198-217) döneminde Comana, bir Roma kolonisi statüsü kazanmıştır. Bu dönemde kentte yoğun bir imar faaliyeti yaşanmıştır. Günümüzde Şar Örenyeri'nde görülebilen en önemli yapıların çoğu bu döneme aittir. Bunlar arasında; yamaçta inşa edilmiş kademeli açık hava tiyatrosu, büyük mermer bloklardan oluşan anıtsal Alakapı (Tapınak girişi olduğu düşünülmektedir) ve çeşitli sütunlar, kaideler ile yazıtlar sayılabilir. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasının ardından Bizans İmparatorluğu sınırlarında kalan Comana, piskoposluk merkezi olarak da önemini sürdürmüştür. Bu dönemden günümüze ulaşan en önemli eser ise, yöre halkı tarafından "Kırık Kilise" olarak adlandırılan ve planı 1968 yılında yapılan kazılarla ortaya çıkarılan bazilikal yapıdır.

Türk Hâkimiyetine Giriş ve Osmanlı Dönemi

Malazgirt Meydan Muharebesi'nden (1071) sonra Anadolu'nun kapılarının Türklere açılmasıyla birlikte, bölgeye Türkmen boyları yerleşmeye başlamıştır. Avşar boyuna mensup topluluklar, Toroslar'ın eteklerine ve Tufanbeyli çevresine yerleşen topluluklar arasında yer almaktadır.

Bölge, 16. yüzyılın başlarında Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sırasında (1516-1517) kesin olarak Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmıştır. Osmanlı döneminde Tufanbeyli ve çevresi, idari olarak önce Adana Eyaleti'ne, daha sonra ise Kozan Sancağı'na bağlanmıştır. 16. yüzyıla ait Osmanlı tahrir defterlerinde bölge, Sis (Kozan) Sancağı'na bağlı nahiyeler arasında kaydedilmiştir. Bu dönemde bölgenin en önemli özelliği, Kayseri-Malatya güzergâhındaki stratejik konumunu koruması ve özellikle Osmanlı-Safevi savaşları sırasında doğu seferleri için önemli bir askeri lojistik yol üzerinde bulunmasıdır.

Tanzimat Dönemi ile birlikte idari yapıda yeniden düzenlemeler yapılmış ve bölge, 1864 Vilayet Nizamnamesi sonrasında Adana Vilayeti'nin Kozan Sancağı'na bağlı bir nahiye olarak yönetilmeye devam etmiştir. Bu yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun uyguladığı iskân politikaları sonucunda, 1860'lı yıllarda Kafkasya'dan göç eden Çerkes topluluklarının bir kısmı da bölgeye yerleştirilmiştir.

Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi

I. Dünya Savaşı'nın ardından Adana ve çevresi Fransız işgaline uğramıştır (1918-1920). Bu işgal dönemi, Tufanbeyli ve civarını da etkilemiş, bölgede yaşanan gerginlikler Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar sürmüştür. Cumhuriyet'in ilanından sonra bölge, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalmış ve idari yapılanma süreci başlamıştır. Ancak Tufanbeyli, uzun yıllar Saimbeyli ilçesine bağlı bir bucak merkezi olarak kalmıştır. Bu dönemde beldenin adı "Höketçe" olarak bilinmektedir.

Cumhuriyet döneminde bölgede yürütülen arkeolojik çalışmalar, Şar'daki kalıntıların antik Comana kentine ait olduğunu ortaya koymuştur. Bu keşifler, bölgenin Hitit, Roma ve Bizans dönemlerine ait zengin tarihini gün yüzüne çıkarmıştır.

Tufanbeyli'nin modern tarihindeki en önemli dönüm noktası, ilçe statüsüne kavuşmasıdır. 1 Nisan 1958 tarihinde Saimbeyli'den ayrılarak "Mağara" adıyla ilçe merkezi haline gelmiş ve 30 Nisan 1958'de belediye teşkilatı kurulmuştur. İlçenin "Mağara" olan adı, 1960'lı yılların ortalarına kadar kullanılmıştır. 15 Şubat 1965 tarihinde Belediye Meclisi'nin aldığı bir kararla, ilçenin adının değiştirilmesi teklif edilmiştir. Bu teklife göre, Çukurova bölgesinin Kuvâ-yi Milliye komutanlarından ve İstiklal Harbi kahramanlarından Aydınoğlu Osman Tufan Bey'in anısını yaşatmak amacıyla ilçeye onun adının verilmesi istenmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayıyla, 1967 yılında ilçenin adı resmen Tufanbeyli olarak değiştirilmiştir. Günümüzde Adana'nın 33 mahalleden oluşan bu ilçesi, tarihi ve kültürel mirası ile dikkat çekmeye devam etmektedir.

Coğrafi Durum

Torosların Zirvesinde Bir İlçe

Tufanbeyli, Adana ilinin en kuzeyinde, Akdeniz Bölgesi sınırları içinde yer almakla birlikte, tamamen Toros Dağları'nın yüksek zirveleri arasında konumlanmış tipik bir dağlık ilçedir. İlçe, Adana, Kayseri ve Kahramanmaraş illerinin kesiştiği stratejik bir noktada bulunmakta olup, coğrafi konumu itibarıyla bağlı olduğu il merkezine en uzak ilçe durumundadır. Deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık 1.450 metre olan Tufanbeyli, engebeli ve kırık arazi yapısı, karasal iklim özellikleri ve zengin bitki örtüsüyle dikkat çekmektedir.

Coğrafi Konum ve Ulaşım

Tufanbeyli ilçesi, 38°15'53" kuzey enlemi ile 36°13'21" doğu boylamı koordinatları arasında yer almaktadır. İlçenin doğusunda Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesi, batısında Kayseri'nin Develi ve Tomarza ilçeleri, güneyinde Saimbeyli, kuzeyinde ise yine Kayseri'ye bağlı Sarız ilçesi bulunmaktadır. Bu konumuyla Tufanbeyli, üç ilin sınırlarının birleştiği bir kavşak noktası özelliği taşımaktadır.

İlçenin yüzölçümü konusunda farklı kaynaklarda çeşitli bilgiler yer almaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve bazı resmi kaynaklar yüzölçümünü 851 km² olarak verirken, Tufanbeyli Belediyesi gibi yerel kaynaklar 964 km² olarak belirtmektedir. 851 km² esas alındığında 2025 yılı nüfus yoğunluğu yaklaşık 19 kişi/km²'dir.

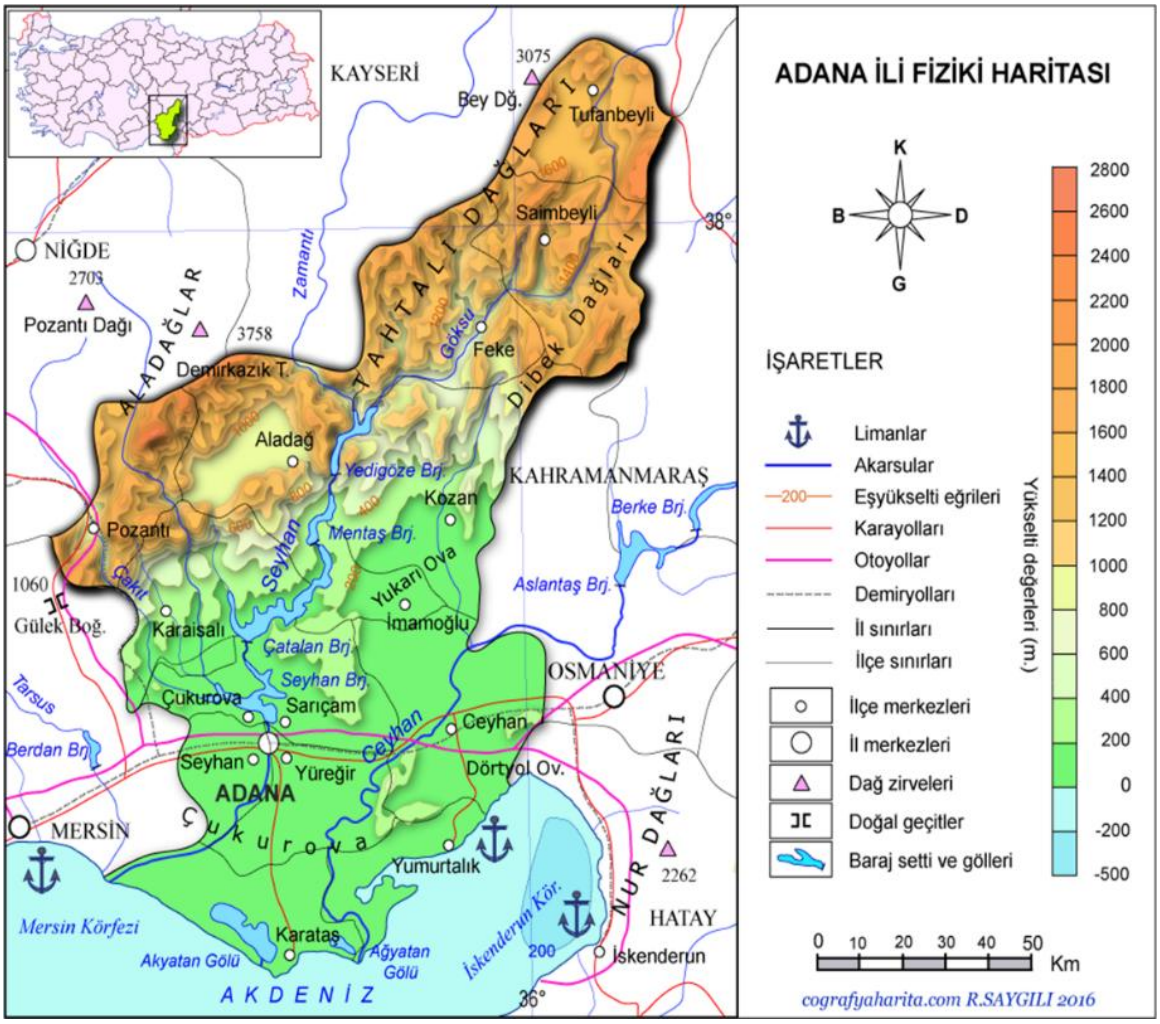

Şekil 1: Adana İli Fiziki Haritası ve Tufanbeyli İlçesi

Tufanbeyli, coğrafi konumu nedeniyle çevre illere ve ilçelere oldukça uzaktır. Adana il merkezine yaklaşık 196 km, Kayseri'ye 170-178 km, Kahramanmaraş'a ise yaklaşık 160 km mesafededir. Bu uzaklık, ilçenin ekonomik ve sosyal ilişkilerinde Adana'dan ziyade Kayseri'ye daha fazla yönelmesine neden olmuştur.

İlçeye ulaşım, Toros Dağları'nın sarp zirveleri arasından geçen üç önemli dağ geçidi ile sağlanmaktadır:

- **Güneyden Obrukbeli Geçidi:** Saimbeyli ve dolayısıyla Adana'ya ulaşımı,
- **Doğudan Kan Geçidi:** Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesine bağlantıyı,
- **Batıdan Gezbeli Geçidi:** Kayseri'nin Develi ve Tomarza ilçelerine ulaşımı sağlamaktadır.

Bu geçitler, özellikle kış aylarında yoğun kar yağışı nedeniyle sık sık ulaşıma kapanmakta ve ilçenin dış dünyayla bağlantısını zorlaştırmaktadır.

Jeomorfolojik Yapı

Tufanbeyli, jeomorfolojik açıdan oldukça engebeli ve kırık bir arazi yapısına sahip, yüksek bir plato görünümündedir. İlçe toprakları, iki büyük dağ silsilesi arasında yer almaktadır:

- Nur Dağları'nın devamı olan Binboğa Dağları ile,
- Batı Toroslar'ın devamı olan Tahtalı Dağları.

Bu dağlık yapı içinde 3000 metrenin üzerine çıkan yükseklikler bulunmaktadır. Arazi yapısı, genel olarak kuzey-güney doğrultusunda uzanan vadilerle parçalanmış durumdadır. Yüksek dağ sıraları arasında kalan vadi tabanları ve platolar, yerleşim ve tarım alanları olarak değerlendirilmektedir.

İlçenin en önemli akarsuyu, Seyhan Nehri'nin önemli kollarından biri olan Göksu Irmağı'dır. Göksu Irmağı, ilçe topraklarını kuzeyden güneye doğru ikiye bölerek akar ve Tufanbeyli'nin coğrafi yapısının şekillenmesinde önemli rol oynar. Irmak, çevresindeki verimli vadi tabanlarını sulamakta ve tarımsal faaliyetler için hayati önem taşımaktadır.

Göksu Irmağı dışında ilçede daha küçük ölçekli dereler ve mevsimlik akarsular bulunmaktadır. Ancak bu akarsuların debisi, yaz aylarında büyük ölçüde azalmakta veya tamamen kurumaktadır.

Tufanbeyli'de ekilebilir arazi, ilçenin güney ve güneydoğu kesimlerinde yoğunlaşmıştır. Toprak yapısı genel olarak kıraç karakterlidir ve tarımsal üretim büyük ölçüde yağışlara bağımlıdır. İlçe arazilerinin yaklaşık üçte biri tarıma elverişli olmakla birlikte, bu alanın yalnızca %12'si sulanabilmektedir. Geri kalan alanlar tamamen kuru tarım (kıraç) yöntemiyle işlenmektedir.

İklim Özellikleri

Tufanbeyli, Akdeniz Bölgesi sınırları içinde kalmasına rağmen, yüksek rakımı ve Toros Dağları'nın etkisiyle tipik bir karasal iklim özellikleri göstermektedir. Yazlar kısa ve kurak, kışlar ise uzun, oldukça soğuk ve yağışlı geçmektedir. Bu iklim özellikleri, ilçeyi Adana'nın en serin ilçelerinden biri haline getirmektedir.

İlçede kış mevsimi uzun ve sert geçmektedir. Kar yağışı Kasım ayında başlayıp Nisan ayına kadar devam edebilmektedir. Yüksek kesimlerde kar kalınlığı 1-2 metreyi bulmakta ve ulaşım zaman zaman aksamaktadır. Yaz mevsimi ise kısa süreli olup, gündüz sıcaklıkları 30°C'nin üzerine çıkabilmekle birlikte, geceler serin geçmektedir.

Meteorolojik verilere göre, Tufanbeyli'de yıllık ortalama sıcaklık 8-10°C civarındadır. Kış aylarında ortalama sıcaklıklar -5°C ile 0°C arasında değişirken, yaz aylarında ortalama sıcaklıklar 20-25°C dolayındadır. En düşük sıcaklıklar Ocak ve Şubat aylarında -20°C'nin altına düşebilmekte, en yüksek sıcaklıklar ise Temmuz ve Ağustos aylarında 35°C'ye kadar çıkabilmektedir.

Yağış rejimi düzensizdir. Yıllık ortalama yağış miktarı 400-600 mm arasında değişmektedir. Yağışların büyük bölümü kış ve ilkbahar aylarında düşmekte, yaz ayları ise oldukça kurak geçmektedir. Son yıllarda iklim değişikliğine bağlı olarak yağışların düzensizleştiği ve kuraklık riskinin arttığı gözlemlenmektedir.

Bitki Örtüsü, Orman Varlığı ve Endemik Türler

Tufanbeyli, bitki örtüsü açısından genel olarak fakir olarak değerlendirilmekle birlikte, ilçenin kuzey kesimlerinde yer alan dağlık bölgelerde önemli orman alanları bulunmaktadır. Bu ormanlarda başlıca şu ağaç türleri yer almaktadır:

- Kızılçam (Pinus brutia),

- Karaçam (Pinus nigra),
- Sedir (Cedrus libani),
- Köknar (Abies cilicica),
- Ardıç (Juniperus spp.).

Tufanbeyli, sahip olduğu endemik bitki türleriyle de dikkat çekmektedir. Bunların en önemlisi, ilçenin sembolü haline gelen Tufanbeyli Sümbülü'dür (Muscari macbeathianum Kit Tan).

Bu endemik bitki türü, ilk defa 1985 yılında Archibald adlı araştırıcı tarafından toplanmış ve Türkiye florasının yazımına büyük katkılar sağlayan botanikçi Kit Tan tarafından bilim dünyasına tanıtılmıştır. Doğanbeyli ve Güzelim köyleri civarında, yaklaşık 1.200 metre yükseklikte, karların erimeye başladığı dönemde (Şubat-Mart) çiçeklenen bu bitki, beyaz renkli ve oldukça gösterişli yapısıyla dikkat çekmektedir.

Tufanbeyli Sümbülü, dünyada sadece Tufanbeyli'de doğal ortamında yetişmekte olup, kurutulmuş örnekleri Londra ve Edinburgh'daki botanik bahçelerinde muhafaza edilmektedir. Tufanbeyli Belediyesi, bu endemik türü ilçenin tanıtımında kullanmak amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmekte, bitkinin görselini yöresel ürünlerin logolarında, otobüs firmalarının amblemlerinde ve Meslek Yüksekokulu'nun logosunda kullanmaktadır.

Tarımsal Ürün Deseni

Tufanbeyli'de yetiştirilen tarımsal ürünler, bölgenin iklim ve toprak yapısına uyum sağlamış türlerden oluşmaktadır. İlçenin en önemli tarımsal ürünü Tufanbeyli fasulyesidir. Çabuk pişmesi ve kendine has lezzetiyle "Tufanbeyli Kuru Fasulyesi" olarak coğrafi işaret tesciline sahiptir. Yöre halkı tarafından "beyaz altın" olarak nitelendirilmektedir. Ekmeklik ve makarnalık buğday ile arpa, ilçenin temel geçim kaynakları arasındadır. Fasulyenin yanı sıra nohut ve barbunya üretimi de yaygındır. Yüksek rakımın avantajıyla kaliteli patates üretimi yapılmaktadır. Son yıllarda buğdaya alternatif olarak elma, erik, kiraz ve üzüm bağları gibi meyve üretiminde artış gözlenmektedir.

Coğrafi Yapının Sosyo-Ekonomik Yansımaları

Özetle, Tufanbeyli, coğrafi konumu, jeomorfolojik yapısı ve iklim özellikleriyle Adana ilinin diğer ilçelerinden belirgin biçimde ayrılan bir ilçesidir. Üç ilin kesiştiği noktada bulunması, stratejik önemini artırmakla birlikte, yüksek dağ geçitleri nedeniyle ulaşımı zorlaştırmakta ve ilçeyi dış dünyadan soyutlamaktadır.

Coğrafi koşullar, ilçenin ekonomik yapısını da doğrudan etkilemektedir. Sınırlı sulanabilir tarım arazileri, kıraç koşullarda yapılan tarım ve sert kış koşulları, ekonomik faaliyetleri kısıtlamakta ve göçü teşvik etmektedir. Ancak Tufanbeyli, coğrafi işaretli fasulyesi, endemik bitki türleri ve orman varlığıyla önemli bir potansiyele sahiptir.

Demografik Yapı

Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2025 yılı verilerine göre, Tufanbeyli ilçesinin toplam nüfusu 16.027 kişidir. İlçe nüfusu 2024 yılına göre %3,0 (497 kişi) azalmış; 2007 yılında 18.279 olan nüfus son on sekiz yılda yaklaşık %12 gerilemiştir. Bu nüfusun 8.288'i erkek, 7.739'u ise kadınlardan oluşmaktadır. İlçe merkezinde yaşayan nüfus 5.825 kişi olup, toplam nüfusun yaklaşık %36'sını oluşturmaktadır. 10.202 kişi ise kırsal mahallelerde ikamet etmektedir. İlçe nüfusu,

1980'li yıllardan itibaren sürekli bir düşüş eğilimindedir. 1985 yılında 25.611 olan nüfus, 2025 yılı itibarıyla yaklaşık %37 oranında azalmıştır. Bu nüfus kaybının temel nedeni, ekonomik nedenlerle dışarıya göçtür. Tufanbeyli nüfusu, göç nedeniyle yaşlanma eğilimi de göstermektedir. Genç nüfusun eğitim ve istihdam amacıyla ilçe dışına çıkması, ilçede yaşlı nüfus oranının artmasına neden olmuştur. 2025 yılı itibarıyla ilçede 65 yaş üstü nüfusun toplam nüfus içindeki payı %15'in üzerindedir.

	Erkek	Kadın	Toplam
2025	8.288	7.739	16.027

Tablo 1: Tufanbeyli Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (2025)

Yerleşim Yeri	Nüfus	Pay (%)
İlçe merkezi (3 merkez mahalle)	5.825	36,3
Kırsal mahalleler (30 mahalle)	10.202	63,7
Toplam	16.027	100,0

Tablo 2: Tufanbeyli Nüfusunun Yerleşim Yerine Göre Dağılımı (2025)

Tufanbeyli'den başta Adana, Kayseri ve Mersin olmak üzere Türkiye'nin büyük şehirlerine yoğun göç yaşanmıştır. Ayrıca Almanya, Fransa, Hollanda başta olmak üzere Avrupa ülkelerinde de önemli bir Tufanbeyli nüfusu bulunmaktadır.

Tufanbeyli ilçesi, toplamda 33 mahalleden oluşmaktadır. Bunlardan 3'ü merkez mahalle statüsündedir ve ilçe nüfusunun yaklaşık %36'sı (5.825 kişi) bu merkez mahallelerde yaşamaktadır. Merkez mahalleleri dışında nüfusu en fazla olan mahalle, 1.390 kişi ile Çatalçam'dır. İlçenin en uzak mahallesi ise 31,8 km mesafedeki Pekmezli'dir.

2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Büyükşehir Yasası ile birlikte, Tufanbeyli'de köyler tüzel kişiliklerini kaybetmiş ve mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Bu nedenle 2013 yılından itibaren ilçe nüfusunun tamamı "şehir" nüfusu olarak kaydedilmektedir.

Sosyo Ekonomik Durum

Tufanbeyli, Adana ilinin en kuzeyinde yer alan, ekonomik yapısı büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayanan, ancak son yıllarda enerji yatırımlarıyla dikkat çeken bir ilçesidir. İlçenin sosyo-ekonomik yapısı, coğrafi konumu, iklim koşulları ve ulaşım imkânlarının kısıtlılığı nedeniyle uzun yıllar boyunca kendine özgü bir gelişim seyri izlemiştir. 1980'li yıllardan itibaren ivme kazanan dış göç, ilçenin demografik yapısını önemli ölçüde değiştirmiş, ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesini ve kalkınma hızını olumsuz etkilemiştir. Bununla birlikte, coğrafi işaretli tarım ürünleri, zengin yayla turizmi potansiyeli ve son on yıllık dönemde hayata geçirilen enerji yatırımları, Tufanbeyli'nin ekonomik geleceği açısından umut verici gelişmeler olarak öne çıkmaktadır.

2022 Yılı Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi çalışmasına göre, Tufanbeyli ilçesi -0,521 endeks skoruyla Türkiye'de 973 ilçe arasında 651'inci sırada ve 5'inci gelişmişlik kademesinde, Adana'da 15 ilçe arasında ise 10'uncu sırada bulunmaktadır. İlçe, Adana ilçeleri arasında Feke, Saimbeyli, Aladağ, Karataş ve Karaisalı'nın önünde yer almaktadır. Bu göreceli ilerlemede ilçede konumlanan termik santralin önemli bir katkısının olduğu değerlendirilmektedir.

İlçe	Sıra	Skor	Kademe
Seyhan	42	2,043	1
Çukurova	76	1,529	2
Sarıçam	149	0,862	2
Yüreğir	203	0,596	2
Ceyhan	299	0,103	3
Kozan	338	0,016	3
Pozantı	422	-0,185	4
İmamoğlu	583	-0,434	4

İlçe	Sıra	Skor	Kademe
Yumurtalık	589	-0,448	4
Tufanbeyli	651	-0,521	5
Karaisalı	676	-0,546	5
Karataş	684	-0,564	5
Aladağ	818	-0,764	5
Saimbeyli	895	-0,946	6
Feke	899	-0,954	6

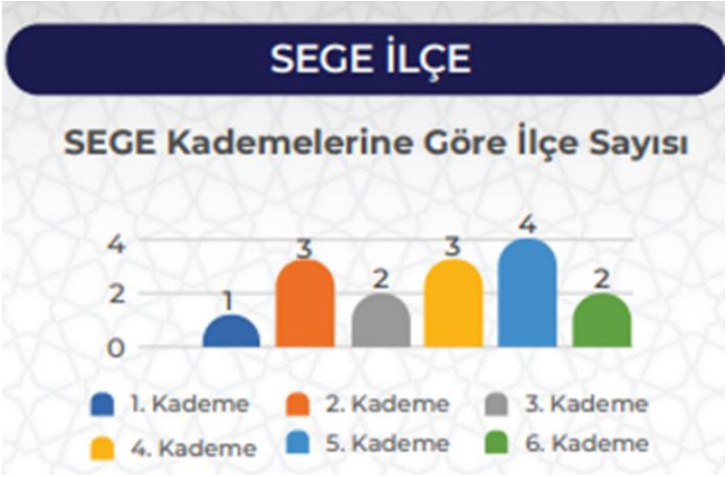

Şekil 2: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Çalışmasına Göre Adana'nın İlçeleri (2022)

Tufanbeyli ekonomisi, geleneksel olarak tarım ve hayvancılık sektörü ağırlıklı bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte 2015 yılında işletmeye alınan Tufanbeyli Termik Santrali ilçe için önemli bir istihdam kaynağıdır. Sanayi ve hizmetler sektörü ise, ilçe ekonomisinde sınırlı bir paya sahiptir. İlçede kayıtlı işsizlik oranı, göç nedeniyle iş arayan nüfusun ilçe dışına çıkmasından dolayı resmî rakamlarda düşük görünmekle birlikte, fiili işsizlik ve gizli işsizlik (özellikle tarımda) yaygındır.

Tufanbeyli'de ticari faaliyetler, ilçe merkezinde yoğunlaşmış olup, ağırlıklı olarak perakende ticaret (bakkal, manav, kasap, tuhafiye vb.), lokantacılık, kahvehane işletmeciliği ve küçük çaplı tamir atölyelerinden oluşmaktadır. İlçede organize bir sanayi bölgesi veya büyük ölçekli bir ticaret merkezi bulunmamaktadır.

Bankacılık hizmetleri, ilçe merkezinde bulunan Ziraat Bankası ve Halkbank şubeleri tarafından yürütülmektedir. Tarım Kredi Kooperatifi ve Tufanbeyli Ziraat Odası da çiftçilere yönelik finansman ve girdi tedarik hizmetleri sunmaktadır.

Tufanbeyli'de sanayi sektörü, tarıma dayalı küçük ölçekli işletmeler (değirmen, yem fabrikası, süt işleme tesisi) ve inşaat sektörüne yönelik faaliyetlerle sınırlıdır.

2. MEVCUT DURUM, SORUN VE İHTİYAÇLAR

2.1. Tema 1: Tarım ve Hayvancılık

Tarımsal Yapı ve Üretim Koşulları

Tarım, Tufanbeyli ekonomisinin belkemiğini oluşturmaktadır. İlçe yüzölçümünün yaklaşık üçte biri tarıma elverişli olup, bu alanın yalnızca %12'si sulanabilmektedir. Geri kalan alanlarda kuru tarım yapılmaktadır. İlçede tarımsal üretim, küçük aile işletmeleri şeklinde örgütlenmiştir. Modern tarım tekniklerinin kullanımı oldukça sınırlıdır.

Başlıca Tarımsal Ürünler

Tufanbeyli'de yetiştirilen başlıca tarımsal ürünler şunlardır:

- **Tufanbeyli Kuru Fasulyesi:** İlçenin en önemli ve katma değeri en yüksek tarımsal ürünüdür. "Tufanbeyli Kuru Fasulyesi" adıyla coğrafi işaret tescili almış olan bu ürün, çabuk pişmesi, lezzeti ve ayıklama gerektirmemesi gibi özellikleriyle tüketiciler tarafından tercih edilmektedir. Yöre halkı tarafından "beyaz altın" olarak nitelendirilen fasulye, ilçe ekonomisi için kritik öneme sahiptir. Son yıllarda Tufanbeyli Belediyesi ve Tufanbeyli Ziraat Odası'nın girişimleriyle fasulyenin paketlenmesi, markalaşması ve pazarlanması konusunda önemli adımlar atılmıştır. Kadın kooperatifleri aracılığıyla üretilen paketli fasulye, Türkiye'nin çeşitli illerinde satışa sunulmaktadır. Ancak üretim miktarının artırılması ve fiyat istikrarının sağlanması için sulama altyapısının güçlendirilmesi gerekmektedir.
- **Tahıllar:** Ekmeklik ve makarnalık buğday ile arpa, ekiliş alanı en geniş ürünlerdir. Ancak iklim koşullarına bağlı olarak verim yıldan yıla değişiklik göstermekte ve genellikle düşük seviyelerde kalmaktadır.
- **Bakliyat:** Fasulyenin yanı sıra nohut ve barbunya üretimi de yapılmaktadır.
- **Yem Bitkileri:** Hayvancılığın gelişmesine paralel olarak yonca, korunga ve fiğ gibi yem bitkilerinin ekim alanları son yıllarda artış göstermiştir.
- **Yumrulu Bitkiler:** Patates, yüksek rakımın avantajıyla kaliteli olarak yetiştirilmektedir. Ancak pazarlama sorunları nedeniyle üretim dalgalanmaları yaşanmaktadır.
- **Meyvecilik:** Son yıllarda buğdaya alternatif olarak elma (Gözebaşı yöresi), erik, kiraz ve ceviz üretiminde artış gözlenmektedir. Özellikle kapama ceviz bahçeleri kurulması yönünde teşvikler bulunmaktadır.

Hayvancılık

Tufanbeyli, sahip olduğu geniş mera alanları ve yaylaları sayesinde hayvancılık açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak hayvancılık faaliyetleri, geleneksel yöntemlerle, küçük aile işletmeleri düzeyinde yürütülmektedir.

- **Büyükbaş Hayvancılık:** İlçede yaklaşık 25.000 baş büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Bunun yaklaşık 10.000'i kültür ve melez ırklardan oluşurken, 15.000'i yerli ırklardır. Süt üretimi, özellikle kırsal mahallelerde önemli bir geçim kaynağıdır. Ancak süt toplama ve pazarlama altyapısının yetersizliği, üreticilerin en büyük sorunlarından biridir.

- **Küçükbaş Hayvancılık:** Yaklaşık 40.000 baş küçükbaş hayvan (koyun ve keçi) varlığı ile küçükbaş hayvancılık da ilçede önemli bir yere sahiptir. Yaylacılık faaliyetleri kapsamında hayvan sürüleri yaz aylarında yüksek rakımlı yaylalara çıkarılmaktadır.
- **Arıcılık:** Tufanbeyli'nin zengin florası, özellikle de endemik türlerin varlığı, arıcılık için büyük bir potansiyel sunmaktadır. Kaliteli çam balı ve çiçek balı üretimi yapılmaktadır. Son yıllarda kovan sayısında ve bal üretiminde artış gözlenmektedir.

Sulama Altyapısı ve Su Yönetimi

İlçe arazilerinin yaklaşık üçte biri tarıma elverişli olmakla birlikte, bu alanın yalnızca %12'si sulanabilmekte, geri kalan alanlar tamamen kuru (kıraç) tarım yöntemiyle işlenmektedir. Yağış rejiminin düzensizliği ve son yıllarda iklim değişikliğine bağlı olarak artan kuraklık riski, sulama altyapısının güçlendirilmesini ilçe tarımının en öncelikli ihtiyacı hâline getirmektedir. Kapalı sistem sulama projelerinin tamamlanması, damla sulama gibi su tasarrufu sağlayan sistemlerin yaygınlaştırılması ve mevcut sulama tesislerinin modernizasyonu; başta Tufanbeyli Kuru Fasulyesi olmak üzere katma değeri yüksek ürünlerde üretim miktarının artırılması ve fiyat istikrarının sağlanması bakımından kritik görülmektedir.

Tarımsal Örgütlenme, İşleme ve Pazarlama

Tufanbeyli'nin sosyo-ekonomik kalkınması için mevcut potansiyelin harekete geçirilmesi ve yapısal sorunların çözülmesi gerekmektedir. İlçede tarımsal üretimin piyasaya yönelik, katma değeri yüksek ve cazip bir istihdam alanına dönüşmesi kritik bir ihtiyaç olarak değerlendirilmektedir.

Tufanbeyli ekonomisi, yaklaşık 300 bin dekarlık ekilebilir araziyle büyük ölçüde tarıma dayalı bir yapıya sahiptir. Bu tarımsal potansiyel, ancak yerel ürünlerin işlenmesiyle birlikte katma değere dönüşebilir. İlçede yetiştirilen ürünlerin bölgesel ve ulusal tedarik zincirlerine dâhil edilmesi gerekmektedir. Konserve ve Tufanbeyli fasulyesi başta olmak üzere bakliyat, tıbbi ve aromatik bitkiler ile meyve gibi ürünlerin üretimi, işlenmesi ve paketlenmesinin desteklenmesi hem istihdamı artırabilir hem de ihracat olanaklarını geliştirebilir.

Son yıllarda belediye ve kooperatiflerin çabalarıyla yöresel ürünlerin markalaşması, paketleme tesislerinin kurulması gibi adımlar, ilçenin coğrafi avantajlarını ekonomik kalkınmaya dönüştürme yolunda önemli girişimlerdir. Kapalı sistem sulama projelerinin tamamlanması, soğuk hava depolarının kurulması ve kooperatifleşmenin güçlendirilmesi durumunda, Tufanbeyli'nin coğrafi potansiyelini çok daha etkin kullanabileceği değerlendirilmektedir.

Tarım ve hayvancılıkta karşılaşılan sorunlar

- **(H-1) Sulanabilir arazinin azlığı:** Tarıma elverişli alanın yalnızca %12'si sulanabilmekte, geri kalan alanlarda kuru tarım yapılmaktadır. Yağış rejiminin düzensizliği ve artan kuraklık riski, Tufanbeyli Kuru Fasulyesi başta olmak üzere katma değeri yüksek ürünlerde üretim miktarını ve fiyat istikrarını sınırlamaktadır.
- **(H-2) Küçük ölçekli ve geleneksel üretim yapısı:** Tarımsal üretim küçük aile işletmeleri şeklinde örgütlenmiş olup modern tarım tekniklerinin kullanımı sınırlıdır; tahıllarda verim iklim koşullarına bağlı olarak dalgalanmakta ve genellikle düşük kalmaktadır.

- **(H-3) Süt toplama ve pazarlama altyapısının yetersizliği:** Kırsal mahallelerde önemli bir geçim kaynağı olan süt üretiminde toplama, soğutma ve pazarlama altyapısının yetersizliği üreticilerin en büyük sorunlarından biridir.
- **(H-4) İşleme, paketleme ve depolama tesislerinin eksikliği:** Bakliyat, meyve ve tıbbi-aromatik bitkiler gibi ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve soğuk hava depolarında saklanmasına yönelik kapasite yetersizdir; ürünler bölgesel ve ulusal tedarik zincirlerine yeterince dâhil olamamaktadır.
- **(H-5) Patates ve meyvede pazarlama sorunları:** Patates başta olmak üzere ürünlerde pazarlama sorunları nedeniyle üretim dalgalanmaları yaşanmakta, üretici örgütlenmesi zayıf kalmaktadır.
- **(H-6) Hayvan ırkı ve mera verimliliği:** Yaklaşık 25.000 baş büyükbaş hayvanın 15.000'i yerli ırklardan oluşmakta, hayvancılık geleneksel yöntemlerle yürütülmekte ve mera ile yem bitkisi kaynaklarının verimli kullanımı önem taşımaktadır.

2.2. Tema 2: Enerji, Madencilik ve Orman Ekonomisi

Kömür Sektörü ve İstihdam

İlçede istihdamın %65'i tarım ve hayvancılık sektöründedir. Buna karşın, Tufanbeyli nüfusunun yaklaşık 1.500 kadarı kömür sektöründe çalışmaktadır. Kömür çalışanlarının %62,9'unun aile veya yakın çevrelerinde bir veya birden fazla kişi daha kömür sektöründedir ve bu kişilerin yarısı kardeşlerdir. 1.500 kişilik kömür çalışanının yaklaşık 1.200'ü daimî olarak Tufanbeyli Termik Santrali'nde görev yapmaktadır. Santraldeki tüm çalışanların %65'i yerel halktan istihdam edilmiştir. Linyit kömürü madenlerinde ise taşeron firmaya bağlı yaklaşık 300 kişilik bir istihdam söz konusudur. Bu istihdamın da büyük bir kısmını bölge halkı oluşturmaktadır. 1.500 kömür çalışanı, Tufanbeyli istihdamının yaklaşık %19'unu, nüfusunun ise yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Kömür sektörünün, çalışanlar dahil yaklaşık 3.000-3.100 kişinin geçimine katkıda bulunduğu tahmini olarak hesaplanmıştır. Sektör, bir dizi farklı sektöre de doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlamaktadır. Bunların arasında en öne çıkanları; emlak, inşaat, lojistik, tarımsal üretim ve perakende sektörleridir.

Tufanbeyli Yerli Linyit Santrali

Tufanbeyli Yerli Linyit Santrali, özel sektör eliyle gerçekleştirilen ve işletmecisi tarafından Türkiye'nin en büyük yerli kömür yatırımlarından biri olarak tanımlanan bir enerji üretim tesisidir. İlçeye bağlı Yamanlı, Kayarcık ve Taşpınar köyleri arasında konumlanan santral, maden sahasıyla birlikte entegre bir enerji üretim tesisi olarak çalışmaktadır. 450 MW kurulu güce sahip santral, akışkan yataklı kazan sistemleriyle çalışmakta olup üç üniteden oluşmaktadır. Santralin net elektrik üretimi 2022 yılında yaklaşık 3.466 GWh olarak gerçekleşmiştir.

Hidroelektrik Santral (HES) Yatırımları

Termik santralin yanı sıra Göksu Irmağı üzerinde hidroelektrik santrali (HES) projeleri de hayata geçirilmiştir. Enerji yatırımları, ilçeye hem istihdam hem de altyapı katkısı sağlamaktadır.

İlçedeki başlıca HES projeleri şunlardır:

- **Kılavuzlu HES:** Göksu Irmağı üzerinde kurulu olan bu santral, ilçenin enerji üretim kapasitesine önemli katkı sağlamaktadır.
- Köprü HES,

- Tufanbeyli HES.

Bu santrallerin inşaat ve işletme süreçlerinde ilçe halkına istihdam imkânı sağlanmış, ayrıca ulaşım yollarının iyileştirilmesi gibi altyapı yatırımları da gerçekleştirilmiştir.

Orman Kaynakları ve Orman Ekonomisi

İlçenin kuzey kesimlerinde yer alan dağlık bölgelerdeki orman alanları hem biyolojik çeşitlilik açısından önem taşımakta hem de yöre halkı için yakacak odun ve küçük çaplı kereste üretimi gibi ekonomik değerler sunmaktadır. Ancak yerel halk tarafından yapılan kontrolsüz kesimler nedeniyle orman varlığının giderek azaldığı belirtilmektedir. Bu çerçevede kontrollü kesim ve gençleştirme çalışmalarına dayalı sürdürülebilir odun üretimi, küçük ölçekli işleme atölyeleri ile ilçenin zengin florasına dayalı tıbbi ve aromatik bitki üretimi, orman köylüsünün gelirini artırabilecek ve orman kaynakları üzerindeki baskıyı azaltabilecek alanlar olarak değerlendirilmektedir.

Kömürden Adil Çıkış ve Enerji Geçişi

Tufanbeyli'de kömürden adil çıkışın yol haritasını ortaya koymak üzere kamu kurumları, sivil toplum ve özel sektörden paydaşların yanı sıra yerelin deneyim ve bilgisinden de yararlanan, demokratik katılımı ve şeffaflığı önceleyen kapsamlı planlama süreçlerinin yürütülmesine ihtiyaç duyulmaktadır. İlçede özellikle mevcut kömür çalışanlarının düzenli maaşlı ve güvenceli işlerine eşdeğer istihdam olanakları yaratmak, enerji geçişinde ilçeden dışarıya göçün önüne geçmek için zorunlu görünmektedir. Bölgenin tarımsal potansiyeli göz önünde bulundurularak, tarım ve tarıma dayalı sanayi yatırımları ile kömür çalışanlarının tercih edebileceği işlerin üretilmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Enerji, madencilik ve orman ekonomisinde karşılaşılan sorunlar

- **(E-1) İstihdamın kömür sektörüne bağımlılığı:** Yaklaşık 1.500 kişilik doğrudan istihdamla kömür sektörü ilçe istihdamının yaklaşık %19'unu oluşturmakta ve 3.000-3.100 kişinin geçimine katkı sağlamaktadır. Bu bağımlılık ilçeyi enerji geçişi karşısında kırılgan hâle getirmektedir.
- **(E-2) Adil geçiş planlamasının bulunmaması:** Kömürden adil çıkışa yönelik, paydaş katılımına dayalı bir yol haritası ve kömür çalışanlarına eşdeğer nitelikte istihdam sağlayacak alternatifler henüz planlanmamıştır.
- **(E-3) Santral ve madenciliğin çevresel etkileri:** Termik santral ve linyit madenciliği faaliyetlerinin çevresel etkilerinin izlenmesi ile maden sahalarında rehabilitasyon ve arazi ıslahı ihtiyacı bulunmaktadır.
- **(E-4) Maden varlığına ilişkin bilgi eksikliği:** İlçedeki kireç taşı, bazalt gibi maden varlığına yönelik kapsamlı arama ve etüt çalışmaları bulunmamaktadır.
- **(E-5) Ormanlarda kontrolsüz kesim:** Yerel halk tarafından yapılan kontrolsüz kesimler nedeniyle orman varlığının giderek azaldığı belirtilmektedir.
- **(E-6) Enerji sektörüne yönelik yerel nitelikli işgücü:** Termik santral ve HES yatırımlarının yerel istihdama katkısının sürdürülmesi için yerel halka yönelik mesleki eğitim ihtiyacı bulunmaktadır.

2.3. Tema 3: Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yapı

Eğitim Altyapısı ve Örgün Eğitim

İlçede eğitim faaliyetleri, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullar ve Çukurova Üniversitesi'ne bağlı bir meslek yüksekokulu aracılığıyla yürütülmektedir.

İlçe genelinde eğitim kurumlarının dağılımı şu şekildedir:

- **Okul Öncesi Eğitim:** 5 bağımsız anaokulu,
- **İlkokul:** 7 ilkokul,
- **Ortaokul:** 7 ortaokul,
- **Lise:** 3 lise (Tufanbeyli Çok Programlı Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi).

Yükseköğretim

Yükseköğretim düzeyinde ise, Çukurova Üniversitesi Tufanbeyli Meslek Yüksekokulu ilçede faaliyet göstermektedir. Okulda, "Elektrik ve Enerji", "Bitkisel ve Hayvansal Üretim" ve "Büro Hizmetleri ve Sekreterlik" olmak üzere üç aktif program bulunmaktadır. 2014-2015 eğitim-öğretim yılında eğitime başlayan okul, ilçedeki genç nüfus için önemli bir eğitim imkânı sunmakta ve ilçeye sosyal ve ekonomik canlılık katmaktadır.

Sağlık Hizmetleri

Tufanbeyli'de sağlık hizmetleri, Tufanbeyli Devlet Hastanesi ve ilçe geneline yayılmış olan Aile Sağlığı Merkezleri aracılığıyla sunulmaktadır.

Tufanbeyli Devlet Hastanesi, 25 yatak kapasitesiyle ilçe merkezinde hizmet vermektedir. Hastane bünyesinde; acil servis, dahiliye, çocuk sağlığı ve hastalıkları, kadın hastalıkları ve doğum, diş hekimliği poliklinikleri ile laboratuvar ve röntgen hizmetleri bulunmaktadır. Ancak ilçede uzman hekim sayısı sınırlı olduğundan, ileri tetkik ve tedavi gerektiren durumlarda hastalar Adana veya Kayseri'deki büyük hastanelere sevk edilmektedir. Bu durum, özellikle kış aylarında yolların kapalı olduğu dönemlerde ciddi bir sorun teşkil edebilmektedir.

Kırsal mahallelerde sağlık hizmetleri, Aile Sağlığı Merkezleri ve gezici sağlık ekipleri tarafından yürütülmektedir. Ancak sağlık personeli dağılımındaki dengesizlikler ve ulaşım güçlükleri, kırsal kesimde yaşayan vatandaşların sağlık hizmetlerine erişimini zaman zaman zorlaştırmaktadır.

Göç, Yaşlanma ve Sosyal Yapı

İlçenin en belirleyici sosyal sorunu, 1980'li yıllardan itibaren süregelen dış göçtür. 1985 yılında 25.611 olan nüfus 2025 itibarıyla 16.027 kişiye gerilemiş; genç nüfusun eğitim ve istihdam amacıyla ilçe dışına çıkması sonucunda 65 yaş üstü nüfusun toplam nüfus içindeki payı %15'in üzerine çıkmıştır. Nüfusun yaklaşık üçte ikisinin (10.202 kişi) kırsal mahallelerde yaşaması ve en uzak mahallenin ilçe merkezine 31,8 km mesafede bulunması, sosyal hizmetlere ve sosyal donatı alanlarına erişimi güçleştirmektedir. Buna karşın başta Adana, Kayseri ve Mersin olmak üzere büyük şehirlere; Almanya, Fransa ve Hollanda başta olmak üzere Avrupa ülkelerine yönelen göç sonucunda ilçe

dışında oluşan güçlü hemşehri ağı, doğru mekanizmalarla yerel kalkınmaya, tanıtıma ve yatırıma kanalize edilebilecek bir potansiyel olarak değerlendirilmektedir.

Sosyal Hizmetler ve Dezavantajlı Gruplar

Yaşlı nüfus oranının yüksekliği ve kırsal yerleşim dokusunun dağınıklığı; yaşlılar, çocuklar ve dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmetlerin güçlendirilmesini öncelikli bir ihtiyaç hâline getirmektedir. İlçede bu grupların yararlanabileceği sosyal tesislerin ve düzenli sosyal-kültürel etkinliklerin sınırlı olduğu; bu alandaki eksikliğin giderilmesine yönelik yatırım ve programlara ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir.

Spor ve Sosyal Yaşam Altyapısı

İlçede kapalı ve açık spor tesislerinin yetersiz olduğu, özellikle genç nüfusun spora ve fiziksel aktiviteye erişimini sağlayacak tesislerin yapılmasına ihtiyaç bulunduğu ifade edilmiştir. Sosyal altyapı tesislerinin geliştirilmesi, yaşam kalitesinin yükseltilmesinin yanı sıra genç nüfusun ilçede tutulması bakımından da belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Kadın İstihdamı ve Kooperatifçilik

İlçede kadın istihdamının en görünür örneği, Tufanbeyli Kuru Fasulyesi'nin paketlenmesi ve pazarlanması alanında faaliyet gösteren kadın kooperatifleridir. Bu kooperatifler aracılığıyla üretilen paketli fasulye, Türkiye'nin çeşitli illerinde satışa sunulmaktadır. Kadın kooperatiflerinin kapasitelerinin güçlendirilmesi, ürün çeşitliliğinin artırılması ve pazarlama kanallarının genişletilmesi; hem kadın istihdamı hem de yerel kalkınma açısından önemli bir kaldıraç niteliği taşımaktadır.

Gençlik ve İstihdam

Genç nüfusun eğitim ve istihdam amacıyla ilçe dışına çıkması, ilçenin en temel yapısal sorunudur. Gençleri ilçede tutacak istihdam olanaklarının yaratılması, genç ve kadın girişimciliğinin desteklenmesi, gençlerin bilinçlendirilmesiyle ulusal ve uluslararası proje destekleri aracılığıyla tarımsal girişimciliğin cazip hâle getirilmesi, bu sorunun çözümünde öncelikli müdahale alanları olarak değerlendirilmektedir.

Eğitim, sağlık ve sosyal yapıda karşılaşılan sorunlar

- **(S-1) Göç ve yaşlanma:** 1985 yılında 25.611 olan nüfus 2025 itibarıyla 16.027 kişiye gerilemiş, 65 yaş üstü nüfusun payı %15'in üzerine çıkmıştır.
- **(S-2) Mesleki eğitim ve yükseköğretimde program darlığı:** Mesleki ve teknik eğitim sınırlı kalmakta, Meslek Yüksekokulu'nda üç aktif program bulunmakta ve öğrenci barınma imkânlarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
- **(S-3) Taşımalı eğitimde erişim:** Nüfusun yaklaşık üçte ikisinin kırsal mahallelerde yaşaması, taşımalı eğitim kapsamındaki öğrencilerin eğitime erişim koşullarını önemli kılmaktadır.
- **(S-4) Uzman hekim ve sevk kapasitesi:** Uzman hekim sayısının sınırlı olması nedeniyle hastalar Adana veya Kayseri'ye sevk edilmekte; kış aylarında yolların kapanması bu durumu ciddi bir riske dönüştürebilmektedir.
- **(S-5) Kırsalda sağlık hizmetlerine erişim:** Sağlık personeli dağılımındaki dengesizlikler ve ulaşım güçlükleri, kırsal mahallelerde sağlık hizmetlerine erişimi zorlaştırmaktadır.

- **(S-6) Sosyal, sportif ve kültürel tesis eksikliği:** Yaşlılar, çocuklar ve dezavantajlı gruplara yönelik sosyal tesisler ile kapalı ve açık spor tesisleri ve gençlere yönelik mekânlar yetersizdir.
- **(S-7) Genç ve kadın istihdamı:** Gençlerin eğitim ve istihdam amacıyla ilçeden ayrılması ilçenin en temel yapısal sorunudur; kadın kooperatiflerinin kapasitesi ve ürün çeşitliliği sınırlıdır.
- **(S-8) Hemşehri ağının değerlendirilememesi:** İlçe dışında ve yurt dışında yaşayan güçlü hemşehri ağının yerel kalkınma, tanıtım ve yatırım süreçlerine katılımını sağlayacak bir mekanizma bulunmamaktadır.

2.4. Tema 4: Turizm

Turizm Potansiyeline Genel Bakış

Tufanbeyli, tarihi ve doğal zenginlikleriyle önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyel, tanıtım yetersizliği, altyapı eksiklikleri ve ulaşım güçlükleri nedeniyle henüz yeterince değerlendirilememektedir.

Toroslar üzerinde yaklaşık 1.450 metre rakımda yer alan Tufanbeyli, sahip olduğu serin yayla iklimi, kış turizmi, doğa turizmi ve antik dönemden kalma kültürel miras olanaklarını bir arada barındırmaktadır. Bu haliyle ilçe turizmi farklı başlıklar altında değerlendirilebilir.

Yayla Turizmi

İlçe merkezinin rakımı yaklaşık 1.450 metredir. Yaz aylarında Adana'nın sıcaklarından kaçmak isteyenler için doğal bir yayla iklimi sunmaktadır.

Tufanbeyli, serin yaz ayları, temiz havası ve doğal güzellikleriyle yayla turizmi için son derece elverişlidir. İlçede turizme kazandırılabilecek çok sayıda yayla bulunmaktadır. Bunların başında zengin bitki örtüsü ve yeşil dokusuyla ön plana çıkan Kürebeli Yaylası gelmektedir. Diğer önemli yaylalar ise Hanyeri, Doğanbeyli, Güzelim, Pınarlar, Bozgüney, Damlalı, Karsavuran, Şarköy ve Yerköy yaylalarıdır. Bu yaylalar, trekking, kampçılık, fotoğraf safarisi ve doğa yürüyüşü gibi etkinlikler için uygun alanlar sunmaktadır. Özellikle Adana, Kayseri ve çevre illerden gelen ziyaretçiler, yaz aylarında serinlemek ve doğayla iç içe vakit geçirmek için bu yaylaları tercih etmektedir.

Doğa Turizmi ve Doğa Sporları

Tufanbeyli, yüksek rakımı ve engebeli Toros coğrafyası sayesinde önemli doğa turizmi olanakları sunmaktadır.

Tufanbeyli, endemik türleri (Tufanbeyli Sümbülü gibi), yaban hayatı ve dağlık coğrafyasıyla ekoturizm ve doğa sporları açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Göksu Irmağı vadisi, kanyon yapısı ve doğal güzellikleriyle dikkat çekmektedir. Bölgede yamaç paraşütü, dağ bisikleti, atlı doğa yürüyüşleri gibi alternatif turizm türleri geliştirilebilir.

Trekking ve Doğa Yürüyüşü: İlçe, doğa yürüyüşleri için çeşitli parkurlara ev sahipliği yapmaktadır. Bu rotaların başında Tık Kanyonu gelmektedir. Kanyon, muhteşem manzarası ve içerisindeki Pınarbaşı Şelalesi ile yürüyüşçüler ve fotoğraf tutkunları için bir cazibe merkezidir. Bölgede farklı zorluk derecelerinde trekking rotaları bulunmakta olup, bu rotalar profesyonel dağcılar için teknik tırmanış fırsatları sunarken amatör doğaseverler için de uygun parkurlar barındırmaktadır.

Kamp ve Piknik Alanları: Doğayla iç içe zaman geçirmek isteyenler için Kürebeli Yaylası kamp ve piknik yapmaya oldukça elverişlidir. Ayrıca, yeşil doğasıyla çevrili Obruk Gölü çevresinde de dinlenme alanları ve kısa yürüyüş parkurları bulunmaktadır.

Biyolojik Çeşitlilik ve Kuş Gözlemciliği: Bölge, endemik bitki türleri ve nadir görülen kuş çeşitleri açısından zengin bir habitat sunmaktadır. Özellikle ilkbahar aylarında rengarenk çiçeklerle bezenen vadiler, doğa fotoğrafçıları için ideal bir ortam yaratırken; Obruk Gölü çevresindeki noktalar kuş gözlemciliği için fırsatlar sunmaktadır.

Bisiklet Turizmi: Bölge, özellikle dağ bisikleti rotaları açısından keşfedilmeyi bekleyen bir potansiyele sahiptir. Deneyimli gruplar tarafından, Arslantaş ve Tufanbeyli güzergâhlarını kapsayan turlar düzenlenmektedir.

Su Sporları: İlçenin akarsularında rafting ve kano gibi su sporlarının yapılabileceği belirtilmektedir.

Kültür ve Tarih Turizmi

Comana (Şar) Antik Kenti

Şar Mahallesi'nde yer almaktadır. Antik dönemde Kapadokya Komana'sı olarak bilinen kentin, Hitit döneminde Kizzuwatna Krallığı'nın kült merkezi Kummanni ile ilişkilendirildiği belirtilmektedir.

Tanrıça Ma (Roma döneminde Bellona) adına inşa edilmiş büyük bir tapınağa ev sahipliği yapmış; Strabon'a göre tapınakta 6.000'i aşkın görevli hizmet vermiştir.

Günümüze Ulaşan Yapılar: Roma dönemine ait tiyatro kalıntıları, anıtsal kapı (Ala Kapı) ve halk arasında "Kırık Kilise" olarak bilinen yapı görülebilmektedir. Antik kentin üzerine kurulan Şar Mahallesi'nde, evlerin duvarlarında devşirme antik taşların kullanıldığı gözlemlenmektedir.

İlçenin en önemli tarihi turizm değeri, Şar Mahallesi'nde bulunan ve Hitit, Roma, Bizans dönemlerine ait kalıntıları barındıran Comana Antik Kenti'dir. Antik tiyatro, anıtsal kapı (Alakapı), bazilika kalıntıları ve kaya mezarları, ziyaretçilerin ilgisini çeken başlıca unsurlardır. Ancak antik kentte yeterli düzeyde kazı ve restorasyon çalışması yapılmamış olması, turizm potansiyelinin gerçekleşmesini engellemektedir.

Konaklama Altyapısı ve Tanıtım

İlçede öğretmenevi ve sınırlı sayıda otel/pansiyon bulunmakta olup konaklama eksikliği hissedilmektedir. Ev pansiyonculuğunun yaygınlaştırılması ve tarihi dokuya uygun bungalov ev projeleri geliştirilmesi planlanmaktadır.

Turizmde karşılaşılan sorunlar

- **(T-1) Tanıtım yetersizliği:** İlçenin yayla, doğa ve kültür turizmi değerleri yeterince tanıtılamamaktadır.
- **(T-2) Konaklama kapasitesinin sınırlılığı:** İlçede öğretmenevi ve sınırlı sayıda otel ve pansiyon bulunmakta, konaklama eksikliği hissedilmektedir.
- **(T-3) Comana (Şar) Antik Kenti'nde kazı, restorasyon ve ziyaretçi altyapısı eksikliği:** Antik kentte yeterli düzeyde kazı ve restorasyon çalışması yapılmamış olması turizm potansiyelinin gerçekleşmesini engellemektedir.

- **(T-4) Doğa turizmi rotaları ve donatıları:** Tık Kanyonu, Pınarbaşı Şelalesi ve yaylalarda yürüyüş, bisiklet ve kamp rotaları ile piknik ve günübirlik kullanım altyapısı düzenlenmemiştir.
- **(T-5) Ulaşım güçlüklerinin turizme etkisi:** Dağ geçitlerine bağlı erişim ve kış aylarındaki kapanmalar, ziyaretçi akışını sınırlamakta ve özellikle kış turizmi seçeneklerini kısıtlamaktadır (bkz. A-1).
- **(T-6) Endemik türlerin korunması:** Dünyada yalnızca Tufanbeyli'de doğal olarak yetişen Tufanbeyli Sümbülü'nün tanıtımda kullanılması, yaşam alanlarının korunmasıyla birlikte ele alınmalıdır.

2.5. Tema 5: Altyapı ve Ulaşım

Ulaşım Altyapısı

Tufanbeyli'nin en önemli sorunlarından biri, ulaşım imkânlarının kısıtlılığıdır. İlçe, Adana il merkezine yaklaşık 196 km uzaklıkta olup, bu mesafe dağlık ve virajlı yollar nedeniyle ortalama 3,5-4 saatlik bir seyahat süresine karşılık gelmektedir. İlçeye ulaşım, üç önemli dağ geçidi (Gezbeli, Obrukbeli, Kan Geçidi) üzerinden sağlanmaktadır. Bu geçitler, kış aylarında yoğun kar yağışı ve tipi nedeniyle sık sık ulaşıma kapanmakta, bu durum ilçenin dış dünyayla bağlantısını kesmekte ve sosyo-ekonomik faaliyetleri olumsuz etkilemektedir.

İlçede toplu taşıma hizmetleri, özel otobüs firmaları ve minibüsler aracılığıyla yürütülmektedir. Kırsal mahallelere ulaşım ise köy yolları ile sağlanmakta olup, bu yolların büyük bölümü asfalt veya stabilize durumdadır.

Yol Güvenliği ve Heyelan Riski

İlçeye erişim ve ilçe içi dolaşım yollarında heyelan riski taşıyan kesimlerin bulunduğu, bu bölgelerde gerekli önlemlerin alınmasının ulaşım güvenliği açısından zorunlu olduğu belirtilmiştir. Gezbeli, Obrukbeli ve Kan geçitlerinin kış aylarında yoğun kar yağışı ve tipi nedeniyle sık sık ulaşıma kapanması, kar mücadelesi kapasitesinin güçlendirilmesini ve kritik güzergâhlarda kesintisiz ulaşımı sağlayacak tedbirlerin alınmasını öncelikli bir ihtiyaç hâline getirmektedir.

İçme Suyu ve Kanalizasyon Altyapısı

Tufanbeyli merkez ve mahallelerinde içme suyu şebekesi büyük ölçüde tamamlanmış olmakla birlikte, özellikle yaz aylarında bazı mahallelerde su sıkıntısı yaşanabilmektedir. Kanalizasyon şebekesi ise merkezde büyük oranda tamamlanmış olup, kırsal mahallelerde kanalizasyon altyapısı yetersizdir.

Enerji ve Haberleşme Altyapısı

İlçede elektrik enerjisi şebekesi mevcut olup, enerji kesintileri zaman zaman yaşanmaktadır. Hidroelektrik santrallerinin devreye girmesiyle birlikte, ilçenin enerji arz güvenliği artmıştır. Haberleşme altyapısı açısından, sabit telefon, mobil iletişim ve internet hizmetleri ilçe merkezinde ve büyük mahallelerde mevcuttur. Ancak kırsal ve dağlık bölgelerde iletişim sorunları yaşanabilmektedir.

Kırsal ve dağlık bölgelerde iletişim sorunlarının sürmesi nedeniyle mobil iletişim ve internet kapsama alanının genişletilmesi, yüksek hızlı internet erişiminin sağlanması; hem eğitim ve kamu hizmetlerine

erişim hem de tarım ve turizm temelli girişimcilik açısından öncelikli bir altyapı ihtiyacı olarak dile getirilmiştir.

Altyapı ve ulaşımda karşılaşılan sorunlar

- **(A-1) Kış aylarında dağ geçitlerinin kapanması:** Gezbeli, Obrukbeli ve Kan geçitleri yoğun kar yağışı ve tipi nedeniyle sık sık ulaşıma kapanmakta; ilçenin dış dünyayla bağlantısı kesilmektedir.
- **(A-2) Heyelan riski taşıyan yol kesimleri:** İlçeye erişim ve ilçe içi dolaşım yollarında heyelan riski taşıyan kesimler bulunmaktadır.
- **(A-3) Kırsal mahalle yollarının standardı:** Kırsal mahallelere ulaşım sağlayan yolların asfalt ve stabilize standardının yükseltilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
- **(A-4) Yaz aylarında içme suyu sıkıntısı:** İçme suyu şebekesi büyük ölçüde tamamlanmış olmakla birlikte yaz aylarında bazı mahallelerde su sıkıntısı yaşanmaktadır.
- **(A-5) Kırsal mahallelerde kanalizasyon eksikliği:** Kanalizasyon şebekesi merkezde büyük oranda tamamlanmış, kırsal mahallelerde ise yetersizdir.
- **(A-6) İletişim ve enerji altyapısı:** Kırsal ve dağlık bölgelerde mobil iletişim ve internet kapsama sorunları sürmekte, elektrik kesintileri zaman zaman yaşanmaktadır.

3. PROJE VE FAALİYET FİKİRLERİ

Tufanbeyli İlçe Gelişim Raporu kapsamında ele alınan 5 tema için, 6 Kasım 2025 tarihinde gerçekleştirilen Tufanbeyli İlçe İvmelendirme Çalıştayı ile kurum görüşmelerinden sağlanan bilgiler ışığında aşağıdaki alanlarda proje geliştirilmesi veya mevcut çalışmalarda ilerleme kaydedilmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Her önerinin sonunda köşeli parantez içinde karşıladığı sorun kodu belirtilmiştir. Sorun–proje eşleşmesinde boşluk kalan alanlar için Ajans tarafından geliştirilen öneriler "(Ajans önerisi)", ilçenin rekabet avantajlarına dayanan stratejik projeler ise "(Stratejik Proje)" ibaresiyle işaretlenmiş olup ayrıntıları Bölüm 4.3'te yer almaktadır.

3.1. Tema 1: Tarım ve Hayvancılık

- **P-H1 –** Sulama altyapısı yatırımlarıyla sulu tarım alanlarının artırılması, kapalı sistem sulama projelerinin tamamlanması, damla sulama gibi su tasarrufu sağlayan sistemlerin yaygınlaştırılması ve sulama sistemlerinin modernizasyonunun sağlanması. **[H-1]**
- **P-H2 –** Toprak verimliliğini artırmak için düzenli toprak analizi ve doğru gübreleme uygulamalarının yaygınlaştırılması; modern tarım teknikleri ve sürdürülebilir tarım uygulamalarına yönelik üretici eğitimlerinin düzenlenmesi. **[H-2]**
- **P-H3 –** İklim değişikliğine dirençli ve bölgeye uyum sağlayabilecek alternatif tarım ürünlerinin, örneğin kuraklığa daha dayanıklı veya daha kısa büyüme döngüsüne sahip türlerin, deneme üretimleriyle belirlenmesi. **[H-1, H-2]**
- **P-H4 –** Coğrafi işaret tescilli Tufanbeyli Kuru Fasulyesi'nde üretim miktarının artırılması; paketleme, markalaşma ve pazarlama kapasitesinin güçlendirilmesi ve kadın kooperatiflerinin bu alandaki rolünün büyütülmesi. (Stratejik Proje) **[H-1, H-4, S-7]**
- **P-H5 –** Konserve tesisi başta olmak üzere bakliyat, tıbbi ve aromatik bitkiler ile meyve ürünlerinin işlenmesi ve paketlenmesine yönelik tesislerin kurulması; ürünlerin bölgesel ve ulusal tedarik zincirlerine dâhil edilmesi. (Stratejik Proje) **[H-4]**
- **P-H6 –** Soğuk hava deposu yatırımlarıyla depolama kapasitesinin artırılması ve patates ile meyve ürünlerinin daha katma değerli hale getirilmesi. **[H-4, H-5]**
- **P-H7 –** Süt toplama, soğutma ve işleme altyapısının kurulması; süt hayvancılığının ve süt ürünleri üretiminin geliştirilmesi. (Stratejik Proje) **[H-3]**
- **P-H8 –** Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkta ırk ıslahı ile mera ıslahı çalışmalarının yürütülmesi; yem bitkileri üretiminin desteklenmesi ve yaylacılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması. **[H-6]**
- **P-H9 –** Üreticilerin pazarlık gücünü artırmak için kooperatifçiliğin teşvik edilmesi; patates ve meyve üretiminde yaşanan pazarlama sorunlarının giderilmesine yönelik üretici birliklerinin kurulması; kapama ceviz bahçeleri başta olmak üzere meyveciliğin yaygınlaştırılması. **[H-5]**
- **P-H10 –** Arıcılıkta kovan sayısının ve bal veriminin artırılması; ilçenin florasına dayalı çam balı ve çiçek balı çeşitlerinin markalaştırılması. **[H-4]**
- **P-H11 –** Gençlerin ulusal ve uluslararası destek programları hakkında bilgilendirilmesiyle tarımsal girişimciliğin cazip hale getirilmesi. **[H-2, S-7]**

3.2. Tema 2: Enerji, Madencilik ve Orman Ekonomisi

- **P-E1 –** Tufanbeyli'de kömürden adil çıkışın yol haritasını ortaya koymak üzere kamu kurumları, sivil toplum ve özel sektörden paydaşların yanı sıra yerelin deneyim ve bilgisinden de yararlanan, katılımı ve şeffaflığı önceleyen kapsamlı bir planlama sürecinin yürütülmesi. (Stratejik Proje) **[E-2, E-1]**
- **P-E2 –** Mevcut kömür çalışanlarının düzenli maaşlı ve güvenceli işlerine eşdeğer istihdam olanaklarının, bölgenin tarımsal potansiyeli göz önünde bulundurularak tarım ve tarıma dayalı sanayi yatırımlarıyla yaratılması; enerji geçişi sürecinde ilçeden dışarıya göçün önlenmesi. **[E-1, E-2]**
- **P-E3 –** Termik santral ve linyit madenciliği faaliyetlerinin çevresel etkilerinin izlenmesi; maden sahalarında rehabilitasyon ve arazi ıslahı çalışmalarının planlanması. **[E-3]**
- **P-E4 –** İlçedeki maden varlığına (kireç taşı, bazalt vb.) yönelik kapsamlı arama ve etüt çalışmalarının yapılması; bu kaynakların yerelde işlenerek katma değere dönüştürülmesine yönelik yatırımların değerlendirilmesi. **[E-4]**
- **P-E5 –** Orman alanlarında kontrollü kesim ve gençleştirme çalışmalarına dayalı sürdürülebilir odun üretiminin sağlanması; küçük ölçekli orman ürünleri işleme atölyelerinin kurulması ve kontrolsüz kesimlerin önlenmesine yönelik denetim ile bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi. **[E-5]**
- **P-E6 –** Tıbbi ve aromatik bitkiler ile yöreye özgü doğal ürünlerin üretim, işleme, markalaşma ve pazarlama odaklı projelerle değerlendirilmesi. **[E-5, H-4]**
- **P-E7 –** Yerel halkın enerji sektöründeki istihdamına yönelik mesleki eğitim programlarının Meslek Yüksekokulu ve enerji sektörü paydaşlarıyla birlikte planlanması. **[E-6, S-2]**

3.3. Tema 3: Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yapı

- **P-S1 –** Çukurova Üniversitesi Tufanbeyli Meslek Yüksekokulu'nun program çeşitliliğinin artırılması; ilçenin tarım, hayvancılık ve enerji potansiyeliyle örtüşen yeni programların açılması ve öğrenci barınma imkânlarının geliştirilmesi. **[S-2]**
- **P-S2 –** Mesleki ve teknik eğitimin güçlendirilmesi; tarım, hayvancılık, gıda işleme, enerji ve el sanatları alanlarında sertifikalı ve uygulamalı eğitim programlarının geliştirilmesi. **[S-2, E-6]**
- **P-S3 –** Taşımalı eğitim kapsamındaki öğrencilerin eğitime erişim koşullarının iyileştirilmesi; öğrencilere akademik destek sağlayacak etüt ve destekleme programlarının oluşturulması. **[S-3]**
- **P-S4 –** Tufanbeyli Devlet Hastanesi'nde uzman hekim sayısının ve ileri tetkik kapasitesinin artırılması; kış aylarında yolların kapanması riskine karşı acil sağlık hizmetleri ile sevk kapasitesinin güçlendirilmesi. **[S-4, A-1]**
- **P-S5 –** Kırsal mahallelerde Aile Sağlığı Merkezleri ve gezici sağlık hizmetlerinin kapasitesinin artırılması; sağlık personeli dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi. **[S-5]**
- **P-S6 –** Yaşlılar, çocuklar ve dezavantajlı gruplar için sosyal hizmetlerin güçlendirilmesi, sosyal tesislerin yapılması ve etkinliklerin düzenlenmesi. **[S-6, S-1]**
- **P-S7 –** Kapalı ve açık spor tesisleri ile gençlerin kültürel, sportif ve eğitsel faaliyetlerden yararlanabileceği bir gençlik merkezinin ilçeye kazandırılması. **[S-6, S-1]**

- **P-S8 –** Genç nüfusu ilçede tutacak istihdam olanaklarının yaratılması; genç ve kadın girişimciliğinin desteklenmesi; kadın kooperatiflerinin ürün çeşitliliği, paketleme ve pazarlama kapasitelerinin güçlendirilmesi. **[S-7]**
- **P-S9 –** İlçe dışında ve yurt dışında yaşayan hemşehri ağının yerel kalkınma, tanıtım ve yatırım süreçlerine katılımını sağlayacak bir iletişim ve yatırım platformunun Kaymakamlık ve Belediye öncülüğünde kurulması. **[S-8]**

3.4. Tema 4: Turizm

- **P-T1 –** Comana (Şar) Antik Kenti'nde kazı, restorasyon ve çevre düzenleme çalışmalarının sürdürülebilir bir program dâhilinde yürütülmesi; ziyaretçi karşılama ve bilgilendirme altyapısının oluşturulması. (Stratejik Proje) **[T-3]**
- **P-T2 –** Kürebeli Yaylası'nda gerekli çevre düzenleme ve peyzaj işlerinin yapılması; bungalov ve benzeri doğa ile uyumlu yapılardan oluşan eko-turizm konaklama tesislerinin ve kamp alanlarının kurulması; eko-turizm köyü önerisinin bu kapsamda değerlendirilmesi. (Stratejik Proje) **[T-2, T-4]**
- **P-T3 –** Turizm amaçlı konaklama kapasitesinin artırılması: ev pansiyonculuğunun yaygınlaştırılması, otel, bungalov ve kamp-karavan tesislerinin yapılması. **[T-2]**
- **P-T4 –** Tık Kanyonu ve Pınarbaşı Şelalesi'nde doğa yürüyüşü ve piknik altyapısının düzenlenmesi; mesire alanlarının oluşturulması; trekking, dağ bisikleti ve kuş gözlemciliği rotalarının işaretlenerek tanıtılması. **[T-4]**
- **P-T5 –** Rafting ve kano gibi su sporları ile yamaç paraşütü potansiyelinin, HES'lerin akarsu debisine etkisi ve hava koşulları gibi teknik açılardan araştırılması. **[T-4]**
- **P-T6 –** Kış sporları ve kış turizmi önerisinin, dağ geçitlerinin kış aylarında kapanması da dikkate alınarak erişim, talep ve altyapı açısından fizibilite çalışmasıyla değerlendirilmesi. **[T-5, A-1]**
- **P-T7 –** Endemik bir değer olan Tufanbeyli Sümbülü'nün yaşam alanlarının korunması ve türün ilçenin tanıtım kimliğinde kullanılması. **[T-6, T-1]**
- **P-T8 –** Yayla, doğa ve kültür turizmi değerlerini bir araya getiren destinasyon tanıtım planı kapsamında dijital tanıtım materyalleri, yönlendirme levhaları ve ziyaretçi bilgilendirme altyapısının geliştirilmesi. **[T-1]**

3.5. Tema 5: Altyapı ve Ulaşım

- **P-A1 –** Dağ geçitlerinde kar mücadelesi kapasitesinin güçlendirilerek kış aylarında kesintisiz ulaşımın sağlanması; kritik güzergâhlarda Karayolları Genel Müdürlüğü ile önceliklendirme yapılması. (Stratejik Proje) **[A-1]**
- **P-A2 –** İlçedeki yol ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesi, ilçeye erişimin ve ilçe içi dolaşımın kolaylaştırılması, heyelan riski taşıyan kesimlerde gerekli önlemlerin alınması. **[A-2]**
- **P-A3 –** Kırsal mahalle yollarının asfalt ve stabilize standardının yükseltilmesi. **[A-3]**
- **P-A4 –** Yaz aylarında su sıkıntısı yaşanan mahallelerde içme suyu şebekesinin güçlendirilmesi ve depolama kapasitesinin artırılması. **[A-4]**
- **P-A5 –** Kırsal mahallelerde kanalizasyon altyapısının tamamlanması ve atık su yönetiminin çevresel standartlara kavuşturulması. **[A-5]**

- **P-A6 –** Kırsal ve dağlık bölgelerde mobil iletişim kapsama alanının genişletilmesi, yüksek hızlı internet erişiminin sağlanması ve enerji kesintilerinin azaltılmasına yönelik şebeke iyileştirmelerinin yapılması. **[A-6]**

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Genel Değerlendirme

Tufanbeyli, sahip olduğu doğal, tarihi ve tarımsal zenginliklere rağmen, coğrafi konumunun getirdiği ulaşım güçlükleri ve ekonomik kısıtlar nedeniyle potansiyelini tam olarak değerlendiremeyen bir ilçe konumundadır. Nüfusun sürekli göç vermesi ilçenin en önemli sorunu olarak öne çıkmakta ve bu durum ekonomik ve sosyal yapıyı olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte coğrafi işaretli Tufanbeyli Kuru Fasulyesi, Comana (Şar) Antik Kenti, endemik Tufanbeyli Sümbülü, serin yayla iklimi ve enerji yatırımları ilçenin belirgin rekabet avantajlarıdır.

Tarım ve hayvancılık alanında sulanabilir arazi oranının düşüklüğü ile işleme, depolama ve pazarlama altyapısının yetersizliği potansiyelin katma değere dönüşmesini sınırlamaktadır. Enerji alanında 450 MW kurulu güçteki yerli linyit santrali ve hidroelektrik yatırımları önemli bir istihdam kaynağı olmakla birlikte, istihdamın kömür sektörüne yoğun bağımlılığı ilçeyi enerji geçişi karşısında kırılgan kılmakta ve kömürden adil çıkışın katılımcı süreçlerle önceden planlanmasını gerektirmektedir. Eğitim, sağlık ve sosyal yapı alanında Meslek Yüksekokulu önemli bir avantaj olmakla birlikte program çeşitliliğinin darlığı, uzman hekim eksikliği ile göçe bağlı nüfus kaybı ve yaşlanma temel sorun alanlarıdır; kadın kooperatifleri ve hemşehri ağı değerlendirilebilecek kaldıraçlardır. Turizmde Comana'daki kazı ve restorasyon eksikliği, sınırlı konaklama kapasitesi ve tanıtım yetersizliği; altyapıda ise üç dağ geçidine bağımlı erişim ve kış aylarındaki ulaşım kesintileri diğer tüm gelişim alanlarının önünde duran yapısal kısıtlardır.

4.2. Stratejik Gelişme Eksenleri

- **Eksen 1 – Suya ve işlemeye dayalı tarım:** Sulama yatırımları, işleme-paketleme ve depolama altyapısı ile coğrafi işaretli ürünlerde markalaşma.
- **Eksen 2 – Planlı enerji geçişi:** Kömürden adil çıkış yol haritası, alternatif istihdam ve enerji sektörüne yönelik mesleki eğitim.
- **Eksen 3 – Kültür ve yayla turizmi:** Comana (Şar) Antik Kenti ve Kürebeli Yaylası odaklı, endemik değerleri koruyan bir destinasyon.
- **Eksen 4 – Erişim ve yaşam kalitesi:** Kış ulaşım güvenliği, kırsal altyapı, sağlık erişimi ve gençlere yönelik sosyal altyapı.

4.3. Stratejik Projeler

1. Tufanbeyli Kuru Fasulyesi ve Bakliyat Değer Zinciri (P-H4, P-H5): Coğrafi işaretli fasulyede sulama destekli üretim artışı, kadın kooperatifleri aracılığıyla paketleme ve markalaşma ile bakliyat ve meyve ürünlerine yönelik konserve-paketleme tesisinin birlikte planlanması. İlk adım: üretim miktarı, işleme kapasitesi ve pazar talebine ilişkin fizibilite çalışması. İlgili kurumlar: Belediye, Ziraat Odası, kadın kooperatifleri, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, ÇKA. **[H-1, H-4, S-7]**

2. Süt Toplama ve İşleme Merkezi (P-H7): Kırsal mahallelerde süt toplama ve soğutma noktaları ile ilçe merkezinde süt ürünleri işleme kapasitesinin kurulması. İlk adım: süt hammadde potansiyeli ve toplama güzergâhlarının belirlenmesi. İlgili kurumlar: Belediye, yetiştirici birlikleri, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, ÇKA. **[H-3]**

3. Tufanbeyli Adil Geçiş Yol Haritası (P-E1, P-E2, P-E7): Kömür sektörüne bağımlı istihdamın dönüşümüne yönelik katılımcı bir planlama süreci; alternatif istihdam alanlarının tarıma dayalı sanayi ile ilişkilendirilmesi ve çalışanlara yönelik beceri programları. İlk adım: paydaş haritalaması ve istihdam etki analizi. İlgili kurumlar: Kaymakamlık, Belediye, enerji sektörü paydaşları, İŞKUR, Meslek Yüksekokulu, ÇKA. **[E-1, E-2, E-6]**

4. Comana–Kürebeli Kültür ve Yayla Rotası (P-T1, P-T2, P-T7): Comana (Şar) Antik Kenti'nde kazı, restorasyon ve ziyaretçi altyapısı ile Kürebeli Yaylası'nda doğa ile uyumlu konaklama ve rota düzenlemelerinin tek bir destinasyon ürünü olarak tasarlanması. İlk adım: antik kent için koruma ve çevre düzenleme projesinin hazırlanması. İlgili kurumlar: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Koruma Bölge Kurulu, Kaymakamlık, Belediye, Orman İşletme Şefliği, ÇKA. **[T-1, T-2, T-3, T-4]**

5. Kış Ulaşım Güvenliği (P-A1, P-S4): Gezbeli, Obrukbeli ve Kan geçitlerinde kar mücadelesi kapasitesinin güçlendirilmesi ve kış aylarında acil sağlık sevk planlamasının yapılması. İlk adım: geçitlerin kapanma süreleri ve sıklığına ilişkin verilerin derlenmesi. İlgili kurumlar: Karayolları Genel Müdürlüğü, Adana Büyükşehir Belediyesi, İl Sağlık Müdürlüğü, AFAD, Kaymakamlık. **[A-1, S-4]**

4.4. Sorun–Proje Eşleştirme Matrisi

Aşağıdaki tabloda her sorun kodu; karşılık gelen projeler, ilgili kurumlar, olası finansman kaynakları, öngörülen vade ve öncelik düzeyiyle birlikte gösterilmektedir. Vade: K – kısa (0-1 yıl), O – orta (1-3 yıl), U – uzun (3 yıl ve üzeri). Vade, öncelik ve finansman bilgileri yol gösterici niteliktedir.

Kod	Sorun	Projeler	İlgili Kurumlar	Olası Finansman	Vade	Öncelik
H-1	Sulanabilir arazinin azlığı	P-H1, P-H3, P-H4	DSİ, İl Tarım ve Orman Md.	DSİ; KKYDP	O–U	Yüksek
H-2	Küçük ölçekli, geleneksel üretim	P-H2, P-H3, P-H11	İlçe Tarım ve Orman Md., Ziraat Odası	Bakanlık destekleri; ÇKA	K–O	Orta
H-3	Süt toplama ve pazarlama	P-H7	Belediye, yetiştirici birlikleri	TKDK; ÇKA	O	Yüksek
H-4	İşleme, paketleme, depolama eksikliği	P-H4, P-H5, P-H6, P-H10, P-E6	Belediye, kooperatifler	ÇKA; TKDK; KKYDP	O	Yüksek
H-5	Patates ve meyvede pazarlama	P-H6, P-H9	Kooperatifler, üretici birlikleri	ÇKA; TKDK	K–O	Orta
H-6	Irk ve mera verimliliği	P-H8	İl Tarım ve Orman Md., yetiştirici birlikleri	Bakanlık ıslah ve mera programları	O	Orta
E-1	Kömüre istihdam bağımlılığı	P-E1, P-E2	Kaymakamlık, İŞKUR, enerji paydaşları	İŞKUR; ÇKA; uluslararası fonlar	O–U	Yüksek
E-2	Adil geçiş planı bulunmaması	P-E1, P-E2	Kaymakamlık, Belediye, ÇKA	ÇKA; uluslararası fonlar	K–O	Yüksek
E-3	Çevresel etkiler ve rehabilitasyon	P-E3	İl Çevre Md., MAPEG, işletmeci	İşletmeci yükümlülükleri	O	Orta
E-4	Maden varlığına ilişkin bilgi eksikliği	P-E4	MTA, MAPEG	MTA etüt programı	O–U	Düşük
E-5	Ormanda kontrolsüz kesim	P-E5, P-E6	Orman İşletme Şefliği	OGM; ORKÖY	K–O	Orta
E-6	Enerji sektörü için yerel nitelikli işgücü	P-E7, P-S2	MYO, İlçe MEM, enerji paydaşları	İŞKUR; MEB	K–O	Orta
S-1	Göç ve yaşlanma	P-S6, P-S7	Kaymakamlık, Belediye	Genel bütçe; ÇKA	O–U	Yüksek
S-2	Mesleki eğitim ve MYO program darlığı	P-S1, P-S2, P-E7	Çukurova Üniversitesi, İlçe MEM	YÖK; MEB	O	Orta
S-3	Taşımalı eğitimde erişim	P-S3	İlçe MEM	MEB	K	Orta
S-4	Uzman hekim ve sevk kapasitesi	P-S4	İl Sağlık Md.	Sağlık Bakanlığı	O	Yüksek
S-5	Kırsalda sağlık erişimi	P-S5	İl Sağlık Md.	Sağlık Bakanlığı	K–O	Orta
S-6	Sosyal ve sportif tesis eksikliği	P-S6, P-S7	Belediye, GSB İl Md., ASH İl Md.	GSB; belediye; ÇKA	O	Orta
S-7	Genç ve kadın istihdamı	P-S8, P-H4, P-H11	Kooperatifler, HEM, İŞKUR	KOSGEB; İŞKUR; ÇKA	K–O	Yüksek
S-8	Hemşehri ağının değerlendirilememesi	P-S9	Kaymakamlık, Belediye	Belediye	K	Düşük
T-1	Tanıtım yetersizliği	P-T7, P-T8	Belediye, İl Kültür ve Turizm Md.	ÇKA; belediye	K	Orta
T-2	Konaklama kapasitesi	P-T2, P-T3	Belediye, özel sektör	IPARD; KKYDP; özel yatırım	O	Yüksek
T-3	Comana'da kazı ve restorasyon eksikliği	P-T1	Kültür ve Turizm Bak., Koruma Bölge Kurulu	Bakanlık kazı ve restorasyon ödenekleri; ÇKA	O–U	Yüksek
T-4	Doğa turizmi rotaları ve donatıları	P-T2, P-T4, P-T5	Belediye, Orman İşletme Şefliği	ÇKA; belediye	K–O	Orta
T-5	Ulaşım güçlüklerinin turizme etkisi	P-T6, P-A1	KGM, Belediye	KGM; ÇKA fizibilite	O	Düşük
T-6	Endemik türlerin korunması	P-T7	DKMP, üniversiteler, Belediye	DKMP bütçesi	K	Orta
A-1	Kışın dağ geçitlerinin kapanması	P-A1, P-S4	KGM, Adana BŞB, AFAD	KGM yatırım programı	K–O	Yüksek

Kod	Sorun	Projeler	İlgili Kurumlar	Olası Finansman	Vade	Öncelik
A-2	Heyelan riskli yol kesimleri	P-A2	KGM, Adana BŞB	KGM; BŞB	O	Yüksek
A-3	Kırsal yol standardı	P-A3	Adana BŞB	BŞB yatırım programı	O	Orta
A-4	Yazın içme suyu sıkıntısı	P-A4	ASKİ	ASKİ yatırım programı	K–O	Yüksek
A-5	Kırsal kanalizasyon eksikliği	P-A5	ASKİ	ASKİ; İller Bankası	O–U	Orta
A-6	İletişim ve enerji altyapısı	P-A6	BTK, işletmeciler, dağıtım şirketi	Evrensel hizmet; işletmeci yatırımları	K–O	Orta

Kısaltmalar: AFAD – Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı; ASH İl Md. – Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü; ASKİ – Adana Su ve Kanalizasyon İdaresi; BŞB – Büyükşehir Belediyesi; BTK – Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu; DKMP – Doğa Koruma ve Milli Parklar; DSİ – Devlet Su İşleri; GSB – Gençlik ve Spor Bakanlığı; HEM – Halk Eğitim Merkezi; KGM – Karayolları Genel Müdürlüğü; KKYDP – Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı; MAPEG – Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü; MEM – Milli Eğitim Müdürlüğü; MTA – Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü; MYO – Meslek Yüksekokulu; OGM – Orman Genel Müdürlüğü; ORKÖY – Orman Köylülerini Kalkındırma Destekleri; TKDK – Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu.

4.5. İzleme ve Sonraki Adımlar

Tufanbeyli, doğru politika ve yatırımlarla, sahip olduğu potansiyeli harekete geçirerek göç veren bir ilçe olmaktan çıkıp sürdürülebilir bir kalkınma modeli oluşturabilir. Bundan sonraki aşamada ilçe paydaşlarının bir araya gelerek bu raporda belirlenen öncelikli alanlar çerçevesinde bir eylem planı oluşturması önerilmektedir. Eşleştirme matrisindeki projelerin ilerleyişinin Tufanbeyli Kaymakamlığı koordinasyonunda altı ayda bir izlenmesi, stratejik projeler için öncelikle fizibilite ve proje hazırlık aşamalarının tamamlanması ve gerektiğinde ilgili faaliyetlerin Ajansın çalışma programına eklenmesi önerilmektedir.